

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 335

Rachunek kosztów i rachunkowość zarządcza

Teoria i praktyka

Redaktor naukowy
Edward Nowak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Agnieszka Flasińska
Redaktor techniczny i korektor: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Comp-rajt
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-405-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	7
Anna Balicka: Koopetycja w teorii zasobowej przedsiębiorstwa	9
Michał Biernacki: Kosztowe ujęcie opłat za składowanie odpadów	25
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Koszty w grupie finansowej	35
Michał Dyk: Outsourcing usług informatycznych	45
Anna Glińska: Ryzyko finansowe w działalności przedsiębiorstw	55
Rafał Jagoda, Mariola Stawiarska: Model sprawozdawczości finansowej według projektu IASB i FASB	68
Anna Kasperowicz: Ujmowanie przychodów w usługach budowlanych w kontekście proponowanych zmian międzynarodowego standardu rachunkowości 18 „Przychody”	77
Zdzisław Kes: Gry ekonomiczne w nauczaniu budżetowania	93
Marcin Klinowski: Ocena bieżącej i prognoza przyszłej realizacji projektu na podstawie wartości zrealizowanej	105
Bartosz Kołodziejczuk: Zarządzanie kosztami w poprawie efektywności wykorzystania zasobów przedsiębiorstwa	116
Mariola Kotłowska: Finansowe aspekty modelowania procesów w przedsiębiorstwie	126
Robert Kowaluk: Zarządzanie dokonaniem w zakładzie gospodarowania odpadami	140
Marcin Kowalewski: Analiza zmian we współczesnym podejściu do budżetowania działalności przedsiębiorstwa	152
Wojciech Dawid Krzeszowski: Problemy opodatkowania dywidend	162
Maria Nieplowicz: Funkcjonowanie zrównoważonej karty wyników w Urzędzie Miasta Tarnowa	170
Bartłomiej Nita: Niefinansowy pomiar dokonań przedsiębiorstw produkcyjnych w teorii i w praktyce	183
Edward Nowak: Proces zarządzania ryzykiem a system informacyjny przedsiębiorstwa	194
Piotr Oleksyk: Determinanty racjonalnego gospodarowania w jednostkach samorządu terytorialnego na przykładzie pomocy społecznej	203
Michał Poszwa: Struktura kosztów uzyskania przychodów	212
Małgorzata Wasilewska: Efektywność wykorzystania kapitału intelektualnego polskich przedsiębiorstw telekomunikacyjnych w latach 2005–2009	221
Marcin Wierziński: Istota rachunku kosztów cyklu życia technologii	231

Summaries

Anna Balicka: The coopetition in the resource-based theory of enterprise ...	24
Michał Biernacki: Waste disposal charge – cost approach, presentation and records	34
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Costs in a financial group	44
Michał Dyk: Outsourcing of IT services	54
Anna Glińska: The financial risk in business operations	67
Rafał Jagoda, Mariola Stawiarska: The model of financial reporting according to the project of the IASB and FASB	76
Anna Kasperowicz: Revenue recognition in construction services in the context of the proposed amendments to International Accounting Standard 18 “Revenue”	92
Zdzisław Kes: The economic games in teaching of budgeting	104
Marcin Klinowski: Analysis of the current and forecast of the future realization of the project on the basis of earned value method	115
Bartosz Kołodziejczuk: Cost management in improving the efficiency of business asset management	125
Mariola Kotłowska: Financial aspects of modeling of processes in a company	139
Robert Kowalak: Performance management for the waste disposal plants ..	151
Marcin Kowalewski: The analysis of new approaches to budgeting in enterprises	161
Wojciech Dawid Krzeszowski: The issues of taxation of dividends	169
Maria Niepłowicz: The functioning of the Balanced Scorecard in the city of Tarnów	182
Bartłomiej Nita: Non-financial measurement of performance of production companies in theory and practice	193
Edward Nowak: Risk management process and information system of a company	202
Piotr Oleksyk: Determinants of rational management in local government units on the example of social care	211
Michał Poszwa: Structure of the costs in the income tax	220
Małgorzata Wasilewska: Efficiency of intellectual capital of selected Polish telecommunications companies in 2005–2009	230
Marcin Wierzbński: The conception of costing of technology life cycle	239

Magdalena Chmielowiec-Lewczuk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: magdalena.chmielowiec-lewczuk@ue.wroc.pl

KOSZTY W GRUPIE FINANSOWEJ

Streszczenie: Uwarunkowania współczesnego rynku usług finansowych zmieniają perspektywę zarządzania instytucjami finansowymi. Podmioty te mogą być ze sobą powiązane: kapitałowo, produktowo lub inwestycyjnie. Powiązania te mogą mieć charakter zarówno formalny, jak i nieformalny. W każdym wypadku jednak relacje te wpływają na decyzje finansowe, a w szczególności te związane z kosztami. W zależnościach pomiędzy instytucjami finansowymi pojawia się problem zbieżności i rozbieżności interesów gospodarczych.

Słowa kluczowe: instytucje finansowe, *bancassurance*, grupa, holding finansowy.

DOI:10.15611/pn.2014.335.03

1. Wstęp

Współczesne uwarunkowania rynkowe wyznaczają kierunki zmian w rozwoju poszczególnych podmiotów gospodarczych. Jednym z najpopularniejszych zjawisk jest od wielu lat globalizacja, której skutkiem jest m.in. pojawienie się różnego rodzaju powiązań pomiędzy instytucjami działającymi w obszarze usług finansowych. Rynek instytucji jest oczywiście specyficznym rynkiem, który nie wchodzi raczej w bliższe relacje z innymi branżami, ale za to coraz bardziej charakteryzuje się wzajemnymi powiązaniem, które mają olbrzymie znaczenie dla wielu obszarów. Powiązania te wpływają bowiem na wiele decyzji o bardzo różnym charakterze, które dotyczą: produktów finansowych, grup klientów, pozyskiwania informacji, nadzoru finansowego, zobowiązań podatkowych, inwestycji czy kapitału. Wszystkie te obszary są związane również z generowaniem wyników finansowych. Dlatego też we współczesnym zarządzaniu instytucją finansową należy uwzględnić zmianę spojrzenia z punktu widzenia jednej instytucji na spojrzenie globalne przez pryzmat różnych powiązań między paroma instytucjami finansowymi.

Należy pamiętać jednak również o tym, że powiązania między podmiotami mogą mieć charakter zarówno jawny, jak i niejawny. W pierwszym wypadku

znacznie większy jest zakres informacji o kosztach, gdyż dotyczy on nie tylko sfery czysto zarządczej, ale także publikowania danych m.in. dla nadzoru finansowego czy instytucji publicznych, takich jak urząd skarbowy. Również to zaczyna być już powoli regulowane przez odpowiednie przepisy prawne. Natomiast znacznie trudniejsza jest druga sytuacja, w której powiązania mogą być mniej formalne i wskazanie na oficjalne relacje może być bardzo niejednoznaczne. Wtedy też omawiany problem zawęża się tylko do sfery wewnętrznych informacji zarządczych, które nie przenikają bezpośrednio do systemu sprawozdawczości finansowej. Sytuacja ta jednak nie oznacza, że powiązania te nie mają znaczenia dla decyzji i skutków finansowych. Ich znaczenie może być porównywalne czasami z pierwszą sytuacją, w której powiązania między podmiotami są jawne i formalne.

Celem niniejszego artykułu jest charakterystyka kosztów w grupie finansowej, a w szczególności zasygnalizowanie, że obecne zmiany rynkowe, których skutkiem są różnego rodzaju powiązania pomiędzy instytucjami finansowymi, wpłyną na sposób prezentowania i kalkulacji kosztów. Ma to znaczenie przede wszystkim dla zarządzania, gdyż informacje te są potem wykorzystywane w procesie decyzyjnym.

2. Charakterystyka grupy finansowej

Zdefiniowanie grupy finansowej nie jest takie proste, gdyż oficjalnie nazwa taka nie funkcjonuje. Istnieją w zasadzie dwie formalne nazwy, którymi można by zastąpić określenie „grupa finansowa”. Są to:

- holding finansowy,
- konglomerat finansowy.

Holding finansowy został zdefiniowany przez prawo bankowe jako „grupa podmiotów, w której pierwotnym podmiotem dominującym jest instytucja finansowa, która nie jest dominującym podmiotem nieregulowanym w rozumieniu art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 15 kwietnia 2005 r. o nadzorze uzupełniającym nad instytucjami kredytowymi, zakładami ubezpieczeń, zakładami reasekuracji i firmami inwestycyjnymi wchodzącymi w skład konglomeratu finansowego, a w skład grupy wchodzi wyłącznie lub w większości banki, instytucje kredytowe lub instytucje finansowe, przy czym przynajmniej jednym podmiotem zależnym jest bank krajowy, bank zagraniczny lub instytucja kredytowa” [Ustawa z 29 sierpnia 1997, art. 4] Tak zdefiniowany termin holdingu finansowego odnosi się tu bezpośrednio do pojęcia samego holdingu, który cechuje się tym, że jest w nim podmiot dominujący, a także tym, że powiązania te są formalne, gdyż wynikają z bezpośrednich relacji kapitałowych.

Działalność konglomeratu finansowego natomiast została uregulowana przez ustawę o nadzorze uzupełniającym nad instytucjami kredytowymi, zakładami ubezpieczeń, zakładami reasekuracji i firmami inwestycyjnymi wchodzącymi w skład konglomeratu finansowego [Ustawa z 15 kwietnia 2005]. Konglomeratem finansowym jest grupa podmiotów spełniająca następujące warunki [Iwanicz-Drozdowska 2007, s. 7]:

- na czele grupy stoi podmiot regulowany (tj. instytucja kredytowa, podmiot ubezpieczeniowy lub firma inwestycyjna) lub przynajmniej jeden z podmiotów zależnych w grupie jest podmiotem regulowanym,
- na czele grupy stoi podmiot regulowany będący spółką matką dla podmiotu z sektora finansowego albo podmiot mający udziały w podmiocie działającym w sektorze finansowym, lub podmiot związany z podmiotem działającym w sektorze finansowym,
- podmiot regulowany nie stoi na czele grupy, lecz działalność grupy dotyczy głównie sektora finansowego,
- przynajmniej jeden z podmiotów będących w strukturach grupy działa w sektorze ubezpieczeniowym i przynajmniej jeden – w sektorze bankowym lub usług inwestycyjnych,
- skonsolidowana i (lub) zagregowana działalność podmiotów grupy w sektorze ubezpieczeniowym oraz skonsolidowana i (lub) zagregowana działalność podmiotów grupy w sektorze bankowym i usług inwestycyjnych są znaczne.

Konglomerat finansowy jest zatem pojęciem szerszym niż holding finansowy, ale również dotyczy sytuacji, gdy powiązania te są bezpośrednie i formalne. Jednocześnie należy zauważyć również, że ustawa ta nie definiuje jako takiego, samego terminu „konglomerat finansowy”, przez co nie jest on tak do końca jednoznaczny.

W niniejszym artykule został użyty termin „grupa finansowa” w sposób celowy, aby rozszerzyć obszar rozważań dotyczący kosztów w zarządzaniu instytucjami finansowymi, gdyż przez to, że nie jest to nazwa nigdzie zdefiniowana, może zostać użyta również w kontekście powiązań nieformalnych lub pośrednich. Podsumowując zatem: grupa finansowa obejmuje zarówno powiązania formalne i w tym znaczeniu może być utożsamiana z holdingiem finansowym (wtedy gdy jest podmiot dominujący) lub z konglomeratem finansowym (gdy nie ma wyraźnie dominującego podmiotu), jak i powiązania nieformalne, które nie tworzą oficjalnie ani holdingu, ani konglomeratu finansowego. Tak szerokie pojęcie grupy finansowej ułatwia analizę różnych sytuacji w kontekście podejmowania decyzji w instytucjach finansowych.

W grupach finansowych istnieją różne powiązania, wśród których można wyróżnić dwa podstawowe. Są to:

- powiązania kapitałowe,
- powiązania produktowe.

Różnią się one między sobą spójnością celów zarządzania. Pierwsze powiązania, które wynikają z zależności kapitałowych i są skutkiem podjętych wcześniej decyzji inwestycyjnych, mają charakter nadrzędny i wyznaczają bardzo często kierunek działań w podmiocie zależnym. Jednocześnie takie powiązanie nie musi oznaczać wcale wspólnego interesu w sferze generowania wyników, gdyż mimo tych relacji podmioty są oceniane odrębnie.

W przypadku powiązań produktowych, które często są efektem ubocznym powiązań kapitałowych, ta relacja wygląda nieco inaczej. Jeśli podmioty w wyniku

powiązań kapitałowych lub innych umów decydują się na sprzedaż wspólnych produktów (np. *bancassurance*), to podstawowy cel jest wspólny i polega on na maksymalizacji wartości sprzedaży. Natomiast już sama rentowność sprzedaży jest podzielona między podmioty w zależności od podziału kosztów. I tu następuje rozbieżność celów, której skutkiem może być np. przerzucanie kosztów między sobą.

3. Specyfika kosztów instytucji finansowych

Instytucje finansowe, do których zaliczamy banki, zakłady ubezpieczeń i inne podmioty świadczące usługi finansowe, mają bardzo specyficzną klasyfikację i strukturę kosztów. Odróżniają one wyraźnie banki od „zwykłych” podmiotów, ale również różnią się między sobą. Różnice te dotyczą jednak przede wszystkim klasyfikacji formalnej, czyli podporządkowanej rachunkowości i sprawozdawczości finansowej. Jeśli chodzi o klasyfikację zarządczą (koszty stałe, zmienne, istotne, nieistotne, zapadłe itd.), różnice te, szczególnie w nazewnictwie, są mało widoczne.

Koszty w banku można podzielić na dwie podstawowe grupy [Kulińska-Sadłocha 2003, s. 126]:

- koszty odsetkowe,
- koszty pozaodsetkowe.

Koszty odsetkowe mają charakter bezpośredni i można je przyporządkować danemu nośnikowi kosztów. W sprawozdaniu finansowym, w części rachunku zysków i strat, pojawiają się one jako pierwsze i podzielone są na koszty odsetek: od sektora finansowego, niefinansowego i budżetowego. W zestawieniu z przychodami, tak samo pogrupowanymi, dają wynik z tytułu odsetek.

W grupie kosztów pozaodsetkowych natomiast znajdują się: koszty prowizji, koszty działania banku i pozostałe koszty operacyjne. Koszty te mogą mieć charakter kosztów zarówno bezpośrednich, jak i pośrednich, z tym że koszty te przypisywane są do miejsc powstawania kosztów, a nie bezpośrednio do produktów. Wśród kosztów działania banku pojawiają się koszty wynagrodzeń, ubezpieczeń i innych świadczeń oraz pozostałe. W sprawozdaniu finansowym osobno są wykazywane również koszty amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych. Tak sklasyfikowane koszty są podstawą do kalkulacji wyniku z działalności operacyjnej banku. Należy jednak dodać, że w przypadku banku, tak jak i innych instytucji finansowych, dość istotną rolę odgrywa działalność inwestycyjna, dlatego też trzeba pamiętać, iż znaczącą pozycją kosztową jest także wartość zbywanych aktywów.

W zakładzie ubezpieczeń klasyfikacja kosztów wygląda nieco inaczej niż w bankach. Podstawowa działalność operacyjna nosi nazwę działalności technicznej. Do pozycji kosztów technicznych zatem zalicza się [Chmielowiec-Lewczuk 2004, s. 61]:

- odszkodowania i świadczenia,
- koszty działalności ubezpieczeniowej,
- pozostałe koszty techniczne.

Pierwsza pozycja kosztowa związana jest z produktem ubezpieczeniowym. W przypadku ubezpieczeń majątkowych nosi ona nazwę odszkodowań, a w przypadku ubezpieczeń osobowych – świadczeń. Są to koszty bardzo silnie uzależnione od rachunku aktuarialnego danego ubezpieczyciela, a więc ich wysokość jest uzależniona od wysokości ubezpieczanego ryzyka. Koszty działalności ubezpieczeniowej obejmują koszty akwizycji i koszty administracyjne. Pierwsze są wynikiem działań w zakresie przygotowywania i realizowania umów ubezpieczeniowych, a drugie mają charakter kosztów ogólnego zarządu.

W zakładach ubezpieczeń istnieje również wiele drobniejszych pozycji kosztowych, które są zaliczane do pozostałych kosztów technicznych, np. prowizje reasekuracyjne czy koszty prewencji. Również i u ubezpieczycieli dużą rolę w kreowaniu wyniku odgrywa działalność lokacyjna, więc dodatkowo należy pamiętać o kosztach zbywania lokat.

Pozostałe podmioty świadczące różne usługi finansowe (np. fundusze inwestycyjne, emerytalne czy firmy leasingowe) mają znacznie mniej rozbudowaną strukturę kosztów. Charakterystyczne, szczególnie dla funduszy, są dwie podstawowe grupy kosztów. Pierwszą z nich stanowią koszty związane z inwestycjami obejmujące zarówno wartość zbywanych aktywów, jak i koszty obrotu nimi (prowizje, opłaty itp.), a drugą – koszty zarządzania daną jednostką, które mają charakter kosztów ogólnego zarządu. Różnica między nimi polega przede wszystkim na tym, że w pierwszej grupie wysokość kosztów jest wynikiem działań spekulacyjnych i bieżących warunków rynkowych, a w drugiej decyzji operacyjnych.

4. Decyzje kosztowe w grupie finansowej

Podstawowym kryterium oceny funkcjonowania podmiotu gospodarczego są wyniki, których wysokość uzależniona jest od dwóch czynników: przychodów i kosztów. Przychody to wielkość, która w większym stopniu jest efektem oddziaływania czynników zewnętrznych, a koszty są wynikiem oddziaływania czynników wewnętrznych. Dlatego też w zarządzaniu wynikami główny nacisk powinien być kładziony na koszty. Dodatkowo w przypadku wzajemnych relacji będących skutkiem różnych powiązań w grupie podmiotów pojawia się problem wspólnego lub rozbieżnego interesu.

W grupie finansowej można zatem wyodrębnić kilka obszarów, które są związane z decyzjami kosztowymi. Są to obszary dotyczące zarządzania:

- produktem,
- kapitałem,
- inwestycjami.

W obszarze dotyczącym produktu pojawiają się dwa warianty współpracy między instytucjami finansowymi. Pierwszym z nich i chyba najbardziej popularnym jest *bancassurance*, czyli sprzedaż ubezpieczenia za pośrednictwem banku. Ubez-

pieczenie to może być związane zarówno z kredytem, jak i z depozytem. Jest to współpraca między bankiem i zakładem ubezpieczeń. *Bancassurance* może przybierać postaci [Śliperski 2002, s. 30]:

- własnej firmy ubezpieczeniowej banku,
- przejęcia firmy ubezpieczeniowej przez bank,
- połączenia banku i firmy ubezpieczeniowej,
- utworzenie ubezpieczeniowej spółki typu *joint-venture*,
- większościowych udziałów kapitałowych,
- mniejszościowych udziałów kapitałowych,
- bezkapitałowego porozumienia o współpracy.

Oczywiście forma *bancassurance* wyznacza również zakres decyzji kosztowych. Można jednak uogólnić pewne zasady dla wszystkich form współpracy. Rola obu instytucji na poszczególnych etapach działalności *bancassurance* jest różna. Zostało to przedstawione w tab. 1.

Tabela 1. Rola instytucji w działalności *bancassurance*

Rola	Rozwój produktu	Rozwój dystrybucji	Aktywacja sprzedaży	Oferta produktu	Obsługa ubezpieczeń	Administracja ubezpieczeń
Bank		×	×	×		×
Zakład ubezpieczeń	×	×		×	×	×

Źródło: [Śliperski 2002, s. 48].

W celu skalkulowania kosztów *bancassurance* można wykorzystać przedstawione działania oraz zasady kalkulacji kosztów według rachunku kosztów cyklu życia produktu ubezpieczeniowego. Kalkulacja ta została przedstawiona w tab. 2.

Drugim wariantem współpracy może być sprzedaż przez bank jednostek uczestnictwa w funduszu inwestycyjnym. Taki produkt oferowany zazwyczaj przy depozytach przede wszystkim ma umożliwić dotarcie do większej grupy klientów i przez to obniżenie kosztów funduszu związanego z ich pozyskiwaniem. Koszty te ponosi bank, z tym że przy okazji sprzedaży swojego produktu, czyli depozytu, a nie dodatkowo. Tego typu współpraca daje możliwość zatem dość dużej redukcji kosztów i przez to zwiększenie rentowności produktów. Daje również możliwość zwiększenia sprzedaży przy tym samym poziomie części kosztów, które mają charakter stały. Oczywiście po stronie funduszu pozostają koszty związane z obsługą rachunków inwestycyjnych. Podobnie jak w przypadku *bancassurance* współpraca taka może być wynikiem relacji zarówno kapitałowych, jak i niekapitałowych, a w przychodach partycypują oba podmioty.

Drugim obszarem decyzji kosztowych jest obszar zarządzania kapitałem. Jest to sfera, która dotyczy zupełnie innej grupy kosztów. Koszty związane z produktem to koszty operacyjne, koszty związane z kapitałem to koszty kapitału mające bardziej złożony charakter. Jeśli rozważamy powiązania kapitałowe, to koszty ka-

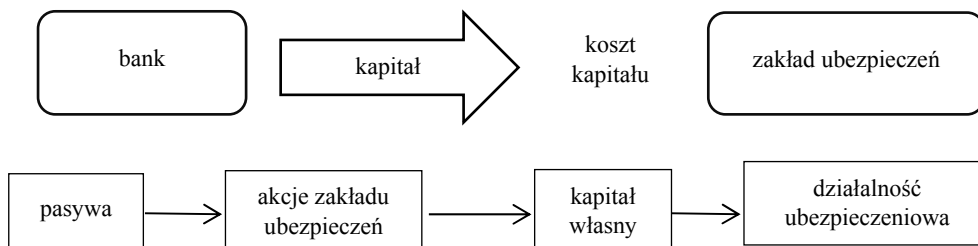
pitału będą przyjmowały najczęściej postać dywidendy, która jest uzależniona od wyników finansowych. Przykład powiązań kapitałowych został przedstawiony na rys. 1 na przykładzie banku i zakładu ubezpieczeń.

Tabela 2. Kalkulacja wyników ze sprzedaży *bancassurance*

Lp.	Pozycje	Zakład ubezpieczeń	Bank
1	Składka	poniższa składka o udział banku	udział w składce ze sprzedaży ubezpieczeń
2	Rozwój produktu	koszty związane z oceną ryzyka ubezpieczeniowego, koszty usług aktuarialnych, badań, ekspertyz	nie ma kosztów
3	Rozwój dystrybucji	niewielkie koszty (koszty druków polis, materiałów)	spory udział w kosztach (koszty przeszkolenia pracowników, część kosztów związanych z utrzymaniem placówek)
4	Aktywacja sprzedaży	nie ma kosztów	koszty wykorzystania bazy klientów oraz jej modyfikacji
5	Oferta produktu	nie ma kosztów	udział w bieżących kosztach operacyjnych banku (koszty pracy pracowników, materiałów, energii, itp.)
6	Obsługa ubezpieczeń	odszkodowania, świadczenia, koszty likwidacji szkód	nie ma kosztów
7	Administracja ubezpieczeń	koszty monitoringu posprzedażowego	koszty monitoringu posprzedażowego
8	Wynik ze sprzedaży	$1 - (2 + 3 + 6 + 7)$	$1 - (3 + 4 + 5 + 7)$

Źródło: opracowanie własne.

Na rysunku 1 został przedstawiony przykład powiązania kapitałowego, w którym bank nabywa akcje zakładu ubezpieczeń. Ubezpieczyciel dzięki temu może finansować swoją działalność ubezpieczeniową. Problem kosztowy pojawia się po obu stronach, z tym że w banku ma on charakter inwestycyjny, gdyż nabycie akcji zakładu ubezpieczeń ma charakter lokacyjny. Koszt kapitału pojawia się natomiast

Rys. 1. Przykład powiązania kapitałowego w grupie finansowej

Źródło: opracowanie własne.

po stronie zakładu ubezpieczeń, który, korzystając z takiego źródła finansowania, musi oszacować, ile go to będzie kosztowało. Miarą kosztu kapitału jest dywidenda. Koszt ten można przedstawić za pomocą wzoru [Czekaj, Dresler 2005, s. 81]:

$$k = \frac{\text{dywidenda oczekiwana w przyszłym roku}}{\text{cena rynkowa akcji}} + \frac{\text{przewidywana stopa}}{\text{wzrostu dywidendy}}$$

Decyzje kosztowe powinny skoncentrować się na przeanalizowaniu, czy koszt tak pozyskanego kapitału nie będzie większy od kosztu innych źródeł finansowania. Punktem wyjścia tej analizy są oczekiwania inwestora, czyli banku. Jednak w praktyce pojawiają się problemy z jednoznaczną oceną takiej sytuacji, gdyż, po pierwsze, nabycie akcji może odbyć się poza udziałem ubezpieczyciela, a po drugie, takie relacje kapitałowe wiążą się również z innymi celami, np. oferowaniem wspólnych produktów. Wtedy należałoby połączyć kalkulacje kosztów z dwóch obszarów: tego związanego z produktami z tym dotyczącym kapitałów. Koszty te mają inny charakter, a także zupełnie inaczej rozkładają się w czasie, dlatego często przeprowadzenie takiej kalkulacji jest bardzo utrudnione i kończy się tym, że dokonuje się tylko kalkulacji wyników ze sprzedaży albo rachunki te są wykonywane osobno.

Dodatkowo jeszcze mogą się pojawić relacje pośrednie, kiedy finansowanie idzie dalej, np. zakład ubezpieczeń wykorzysta środki z kapitału na inwestycje w swoje lokaty pod postacią udziału w innej instytucji finansowej (np. zakup akcji innego banku). Relacje są, choć niebezpośrednie i niewidoczne w sprawozdawczości. Tworzy się wtedy łańcuch powiązań kapitałowych, który może prowadzić do nieformalnych układów mogących wywierać częściowy wpływ na niektóre decyzje w poszczególnych podmiotach.

Ostatnim obszarem, w którym pojawia się kwestia decyzji kosztowych, są inwestycje. Trochę wiąże się to z relacjami kapitałowymi, ale nie do końca, gdyż mogą pojawić się sytuacje, kiedy dwie różne instytucje finansowe, niezwiązane ze sobą kapitałowo, chcą zainwestować w ten sam projekt. W wypadku instytucji finansowych lokaty mają olbrzymie znaczenie, dlatego obszar ten również nie pozostaje bez znaczenia dla wyników tego sektora. Warto tu jednak wyodrębnić dwie grupy inwestycji, gdyż nie tylko ze względu na ich charakter, ale przede wszystkim na koszty, z którymi są związane różnią się one między sobą.

Institucje finansowe dokonują inwestycji przede wszystkim o charakterze finansowym, czyli nabywają akcje, udziały, obligacje czy inne aktywa finansowe. Sytuacja ta jest stosunkowo nieskomplikowana pod względem kalkulacji kosztów, gdyż wszelkie koszty związane z nabyciem czy zbyciem aktywów da się jednoznacznie przypisać danemu podmiotowi. Zatem wszelkie wspólne inwestycje nie wiążą się raczej ze wspólnymi kosztami.

Inaczej to wygląda, gdy spojrzymy na możliwość wspólnych inwestycji rzeczowych. Może to być sytuacja, gdy dwie instytucje finansowe, które albo mogą

być razem w grupie, albo są kapitałowo niezależne, inwestują np. w budowę wspólnego budynku biurowego. Koszty takiej inwestycji w bardzo dużej mierze są ponoszone razem. Wymagają one zatem rozliczenia pomiędzy podmioty. To rozliczenie ma znaczenie dla dwóch rzeczy. Po pierwsze – dla ujęcia kosztów w ewidencji, a po drugie – dla oszacowania zwrotu z inwestycji, z tym że oczywiście pierwsza sytuacja dotyczy kosztów już poniesionych, a dla procesu decyzyjnego mają one charakter kosztów zapadłych. Druga natomiast sytuacja wiąże się z dopiero szacowanymi kosztami, ale ich wysokość ma wpływ na decyzje i to najczęściej o charakterze strategicznym.

W praktyce w przypadku wspólnych inwestycji rzeczowych podmioty bardzo ściśle określają podział kosztów w umowach przed rozpoczęciem inwestycji. Należy jednak pamiętać, że podział kosztów nie musi być dokładnie taki sam dla obu wariantów. Koszty wykazywane w ewidencji w trakcie trwania inwestycji mogą się różnić od tych szacowanych w ramach rachunku projektu inwestycyjnego. Różnice te wynikają z rozbieżności w czasie, ale również mogą być skutkiem zamierzonych działań, które są efektem prowadzonej polityki rachunkowości.

5. Podsumowanie

Współczesne uwarunkowania rynkowe prowadzą do tego, by stworzyć jeden wspólny produkt finansowy. Początkiem tego jest obecna sytuacja, kiedy instytucje finansowe zaczynają wchodzić w różne powiązania ze sobą, co powinno skutkować zmianą sposobu myślenia zarządzających tymi podmiotami. Decyzje finansowe są uzależnione od wspólnych relacji, w szczególności te o charakterze strategicznym. Jest to sytuacja, która wymaga dość szybkiego dostosowania wielu narzędzi związanych z kosztami. W sferze legislacyjnej również wiele rzeczy nie jest jeszcze do końca uregulowanych.

Zmiany w sektorze finansowym są jednak nieuniknione, dlatego też warto się obecnie zastanowić, jak dostosować instrumenty rachunkowości zarządczej do zmieniających się uwarunkowań. Być może za pewien czas zmieni się zupełnie sposób zarządzania instytucjami finansowymi.

Literatura

- Chmielowiec-Lewczuk M., 2004, *Sprawozdawczość finansowa w zakładach ubezpieczeń*, [w:] Ronka-Chmielowiec W. (red.), *Zarządzanie finansami w zakładach ubezpieczeń*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Warszawa.
- Czekaj J., Dresler Z., 2005, *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw. Podstawy teorii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Iwanicz-Drozdowska M., 2007, *Integracja rynków finansowych w Unii Europejskiej od A do Z*, „Bank i Kredyt”, nr 6.

- Iwanicz-Drozdowska M. (red.), 2007, *Konglomeraty finansowe*, PWE, Warszawa.
- Kulińska-Sadłocha E., 2003, *Controlling w banku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kwasniak W., *Założenia merytoryczne dla spodziewanej rekomendacji bancassurance KNF*, www.knf.gov.pl (11.01.2014).
- Piechocka-Kałużna A., 2008, *Rachunkowość zarządcza w banku*, PWN, Warszawa.
- Śliperski M., 2002, *Bancassurance. Związki bankowo-ubezpieczeniowe*, Difin, Warszawa.
- Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, Dz.U. z 2012 r. poz. 1376, z późn. zm.
- Raport PIU – *Polski rynek bancassurance po 2 kw. 2013*, www.piu.org.pl (11.01.2014).
- Ustawa z 15 kwietnia 2005 r. o nadzorze uzupełniającym nad instytucjami kredytowymi, zakładami ubezpieczeń, zakładami reasekuracji i firmami inwestycyjnymi wchodzącymi w skład konglomeratu finansowego, Dz.U. z dnia 13 maja 2005 r.

COSTS IN A FINANCIAL GROUP

Summary: Determinants of modern financial services market change management perspective of financial institutions. These entities may be related to each other: capital, product and or investments. These links can be both formal and informal. In any case, these relationships, however, affect financial decisions, particularly those related to costs. In relationships between financial institutions a problem of convergence and divergence of economic interests occurs.

Keywords: financial institutions, bancassurance, group, financial holding.